

Bron: nl.wikipedia.org/wiki/Vlag_van_Polen

Taalonderwijs in Polen

Een rapport over het huidige taalonderwijs in Polen ter afsluiting van de cursus
'Taalonderwijs aan nieuwkomers' aan de Universiteit Utrecht

door

Maryna Florek, Danthe Franken, Lisa Holleman en Wiktoria Kaczmarek

Universiteit Utrecht
Faculteit Geesteswetenschappen
Taalonderwijs aan Nieuwkomers (TL3V17001)
Eindrapport

Onder begeleiding van dr. Sterre Leufkens

22 juni 2023

Inhoudsopgave

1. Introductie	3
2. Theoretisch kader	4
2.1 <i>Integratie, assimilatie en segregatie</i>	4
2.2 Vormen van meertalig onderwijs	5
2.3 Omgang met meertaligheid.....	6
2.4 Omgang met trauma	7
3. Methodologie	7
4. Resultaten	8
4.1 Onderwijsbeleid	8
4.1.1 Welke overheden en andere instanties spelen een rol?	8
4.1.2 Stromen nieuwkomerskinderen direct in in het reguliere onderwijs?	8
4.1.3 Is er specifiek taalonderwijs voor nieuwkomers?	8
4.2 Meertalig onderwijs	9
4.2.1 Welk meertalig onderwijsmodel wordt in het reguliere onderwijs gebruikt?	9
4.3 Taalbeleid	10
4.3.1 Welk taalbeleid heeft het land (expliciet, impliciet, corpus- of statusplanning ..	10
4.3.2 Zijn er scholen met een expliciet taalbeleid?	11
4.3.3. Welke ideologie spreekt er uit het gevoerde taalbeleid?	11
4.4 Praktijk.....	11
5. Discussie.....	13
5.1 Hoe is het taalonderwijs aan nieuwkomerskinderen georganiseerd?	13
5.2 Welke vorm(en) van meertalig onderwijs vinden we in Polen?	13
5.3 Welk taalbeleid heerst er voor nieuwkomers en hun talen?.....	14
5.4 Hoe worden onderwijs, beleid, en praktijk door betrokkenen ervaren?	14
6. Conclusie	15
7. Bibliografie	17
8. Bijlage I: Interview met Paweł Kaczmarek	19

1. Introductie

De Russische invasie van Oekraïne bracht begin 2022 een nieuwe stroom vluchtelingen op gang die bijna heel Europa overspoelde. Ruim een jaar later zijn de gevolgen nog altijd goed merkbaar. Waar de Nederlandse overheid de eerste maanden halsoverkop moest inspelen op de duizenden Oekraïners die ons land binnenkwamen, kreeg buurland Polen plotseling te maken met miljoenen Oekraïense vluchtelingen aan de grens. Ook voor het onderwijs had dit zeer grote gevolgen. Poolse scholen moesten met 'passen en meten' een plekje vinden voor de tienduizenden Oekraïense leerlingen (de Volkskrant, 27 september 2022). Volgens Dominika Pszczolkowska, migratie-expert aan de Universiteit van Warschau, was dit allesbehalve een gemakkelijke taak. De Oekraïense leerlingen hebben individuele behoeften op het gebied van taal, aansluiting en psychologische ondersteuning of traumaverwerking (de Volkskrant, 27 september 2022). Daarnaast heerst er op het merendeel van de Poolse scholen een groot lerarentekort.

De taalbarrière tussen het Pools en het Oekraïens op de basisscholen leek - opvallend genoeg - niet voor grote problemen te zorgen. Hoewel volgens Krystyna Jakubowska, directrice van de Stefan Starzynski-basisschool nr. 143 in Warschau, in het begin nog veel gebruik werd gemaakt van Google Translate, leren de Oekraïense leerlingen razendsnel Pools (de Volkskrant, 27 september 2022). Daarnaast kunnen de leerlingen tevens hulp vragen aan de Oekraïense onderwijsassistenten, die op veel Poolse scholen werkzaam zijn.

In dit rapport zal de focus liggen op het taalonderwijs in Polen. De volgende vragen vormen hierbij de belangrijkste rode draad:

1. Hoe is het taalonderwijs aan nieuwkomerskinderen georganiseerd?
2. Welke vorm(en) van meertalig onderwijs vinden we in Polen?
3. Welk taalbeleid heerst er voor nieuwkomers en hun talen?
4. Hoe worden onderwijs, beleid, en praktijk door betrokkenen ervaren?

De opvang van miljoenen Oekraïense vluchtelingen en daarbij de duizenden nieuwe leerlingen op Poolse scholen, heeft veel impact gehad op het beleid omtrent taalonderwijs. Dit was voor ons dan ook de belangrijkste drijfveer achter dit onderzoek. Naar aanleiding van het interview met Paweł Kaczmarek, directeur van de Jan Kasprowicz Openbare Basisschool nr. 23 in Wrocław, willen we in kaart brengen hoe men op scholen is omgegaan met de grote stroom vluchtelingen, de taalbarrières en de impact op het onderwijs- en taalbeleid. Hoewel het overgrote deel van de nieuwkomersleerlingen inderdaad van Oekraïense afkomst is, is het belangrijk om te benoemen dat het Poolse onderwijs ook andere nationaliteiten kent,

waaronder: Russisch, Wit-Russisch, Engels en Italiaans. Verderop in dit onderzoeksrapport komen ook deze nationaliteiten aan bod.

Met dit rapport trachten we een helder antwoord te formuleren op de vraag hoe het taalonderwijs voor nieuwkomerskinderen is geregeld in Polen. We zullen hierbij de focus voornamelijk leggen op de nieuwkomersleerlingen afkomstig uit Oekraïne en de impact van de Oekraïense vluchtelingenstroom op het huidige taal- en onderwijsbeleid, maar we zullen de leerlingen met de diverse andere nationaliteiten beslist niet uit het oog verliezen. Hiermee hopen wij een compleet onderzoeksrapport te presenteren, geschikt voor eenieder die op een manier te maken heeft met meertaligheid in het onderwijs of hierin geïnteresseerd is.

2. Theoretisch kader

In deze sectie van het onderzoek bespreken we een aantal relevante stukken uit de wetenschappelijke literatuur over taalonderwijs en taalbeleid.

2.1 *Integratie, assimilatie en segregatie*

In het licht van onze onderzoeksvraag is het interessant om te kijken in hoeverre sprake is van *integratie*, *assimilatie* of *segregatie* in het Poolse taalbeleid. Nortier (2009) legt deze begrippen uit door het perspectief van de meerderheidsgroep/ontvangende samenleving te plaatsen tegenover het perspectief van de migranten- of minderheidsgroep. Zij stelt hierbij twee belangrijke vragen, waarmee ze laat zien dat *integratie*, *assimilatie* en *segregatie* uitsluitend te maken heeft met de ontvangende samenleving, maar ook met de motivaties van de minderheidsgroep. Het kan daarmee dus afhangen van verschillende sociale, culturele of persoonlijke factoren. Nortier (2009) stelt aan de meerderheidsgroep de volgende vragen:

1. Mag de minderheidsgroep de eigen taal en cultuur behouden?
2. Zijn jullie bereid de minderheidsgroep op te nemen in jullie midden?

Is het antwoord op vraag (1) en (2) ja, dan is er sprake van *integratie*. Wanneer het antwoord op vraag (1) nee is, maar het antwoord op vraag (2) ja, dan is er sprake van *assimilatie*. Wanneer het antwoord op beide vragen nee is, dan is er sprake van *segregatie*. De onderstaande vragen worden vervolgens gesteld aan de minderheidsgroep:

1. Willen wij onze eigen taal en cultuur behouden?
2. Willen wij deel uitmaken van de meerderheidsgroep en hun samenleving?

Hierbij geldt dat wanneer het antwoord op beide vragen ja is, er sprake is van *integratie*. Wanneer er op vraag (1) nee wordt geantwoord en op vraag (2) ja, is er sprake van *assimilatie*. Als het antwoord op vraag (1) ja is en het antwoord op vraag (2) nee, is er sprake van *segregatie*. We spreken van integratie wanneer de minderheidsgroep wordt geaccepteerd, ongeacht of ze hun eigen taal en cultuur mogen behouden. We spreken van assimilatie wanneer de minderheidsgroep wordt geaccepteerd in de ontvangende samenleving, maar alleen wanneer ze hun eigen taal en cultuur opgeven en zich volledig aanpassen aan de meerderheidsgroep. We spreken van segregatie, wanneer de twee verschillende culturen volledig van elkaar gescheiden blijven.

2.2 Vormen van meertalig onderwijs

In de hoofdstukken '*Bilingualism: Definitions and Distinctions*' en '*Cognitive Theories of Bilingualism and the Curriculum*' beschrijft Baker (2001) verschillende vormen van meertaligheid en hoe verschillende vormen van meertalig onderwijs eruitzien. De onderstaande begrippen zijn toegelicht, omdat deze relevant zijn voor het onderzoek in dit rapport:

- *Transitioneel meertalig onderwijs*: is een vorm van onderwijs waarbij het gebruik van de minderheidstaal afneemt en ook steeds minder ondersteund wordt. Het belangrijkste doel is dat de leerling die de minderheidstaal spreekt, uiteindelijk overgaat op het spreken van de meerderheidstaal en daarmee opgaat in de grotere groep.
- *Maintenance meertalig onderwijs*: is een vorm van onderwijs waarbij het onderhouden van de meertaligheid van een leerling het doel is. We kunnen hierbij spreken van pluralisme (het bestaan van meerdere talen naast elkaar).
- *Developmental maintenance*: sluit aan bij bovenstaande term. Bij deze vorm van onderwijs is het doel de meertaligheid van een leerling verder te ontwikkelen.
- *Zwak meertalig onderwijs*: bij deze vorm van onderwijs is er - als er al meertaligheid is - sprake van 'toevallige meertaligheid'. Bij zwak meertalig onderwijs is het niet het doel om meertaligheid te stimuleren. Vaak wordt eentalig onderwijs gegeven.
- *Sterk meertalig onderwijs*: bij deze vorm van onderwijs is het belangrijkste doel de verbetering en stimulatie van de meertaligheid van leerlingen. Dit wordt bijvoorbeeld gedaan door bewust les te geven in een andere taal dan de meerderheidstaal.
- *Assimilerend taalonderwijs*: het belangrijkste doel van deze onderwijsvorm is volledige integratie in de meerderheidstaal. Leerlingen met diverse (taal)achtergronden zitten hier bij elkaar in de klas. De minderheidstaal is in elke vorm ondergeschikt aan de meerderheidstaal of doeltaal.

- *Submersion*: bij deze vorm van taalonderwijs worden nieuwkomersleerlingen als het ware in het diepe gegooid. Het taalniveau dat wordt gebruikt is hoog en er wordt geen rekening gehouden met de kennis en kunde van de leerling die de meerderheidstaal niet of nauwelijks spreekt.
 - *Pull-out classes*: bij *submersion*-onderwijs kan gebruik worden gemaakt van *pull-out classes*. Hierbij worden leerlingen die de doeltaal nog niet machtig zijn uit de klas gehaald voor bijles in een vaak versimpelde vorm van de meerderheidstaal. Het belangrijkste doel is het op peil krijgen van het taalniveau.
- *Structured Immersion*: bij deze vorm van taalonderwijs worden nieuwkomersleerlingen actiever ondersteund in het leren van de meerderheidstaal. Er wordt gestart op een versimpeld niveau en langzaam wordt toegewerkt naar het niveau van een moedertaalspreker.
- *Heritage language*: bij deze vorm van taalonderwijs wordt de meerderheidstaal geleerd aan de hand van de minderheidstaal.

2.3 Omgang met meertaligheid

In Herzog-Punzenberger (2016) wordt gekeken naar diverse EU-landen en de manier waarop zij omgaan met meertaligheid in het onderwijs en daarbuiten. In het artikel wordt een aantal aanbevelingen gedaan die de taalontwikkeling van bijvoorbeeld vluchtelingen ten goede komen. Enkele van deze aanbevelingen zijn voor ons onderzoek interessant om uiteen te zetten. Een eerste aanbeveling is dat vluchtelingenkinderen zo snel mogelijk naar school gaan, nadat zij vanuit het thuisland zijn aangekomen in het aankomstland. Het beste is als dit direct gebeurt na aankomst in bijvoorbeeld een asielzoekerscentrum (AZC). De samenwerking tussen ouders en hulporganisaties is hierbij essentieel. Daarnaast is het van belang dat de kinderen zo snel mogelijk doorstromen naar het reguliere onderwijs en hier meedraaien in regulieren klassen, waar ze klasgenoten hebben die de doeltaal goed spreken.

Een tweede aanbeveling is om een *taalsensitieve* manier van lesgeven te hanteren. Het is hierbij van groot belang dat niet alleen leraren, maar ook het ondersteunend personeel hierin dient opgeleid te worden. Binnen de zogenaamde 'preparatory classes', waar nieuwkomers intensief leskrijgen in de doeltaal en worden klaargestoomd voor het reguliere onderwijs, is het van belang dat er duidelijke protocollen en richtlijnen gelden. Het gebruik van de thuistaal in combinatie met de instructietaal is succesvoller dan alleen lesgeven in de instructietaal. Echter, alleen als genoeg taaldocenten en pedagogen worden opgeleid, kan deze manier van lesgeven op een goede en effectieve manier worden ingevoerd.

2.4 Omgang met trauma

Het is ten slotte van groot belang dat bij iedere vorm van onderwijs aan nieuwkomers rekening wordt gehouden met het mentale welzijn van de leerlingen. Zoals blijkt uit onze casus over Oekraïense leerlingen op Poolse (basis)scholen, dragen kinderen (soms ongemerkt) vaak veel bagage met zich mee. Het is belangrijk dat leerkrachten de gevolgen van eventuele trauma's herkennen en dat passende hulp wordt aangeboden, zodat een leerling zich uiteindelijk op de best mogelijke manier en in alle veiligheid kan ontwikkelen.

3. Methodologie

Voor het beantwoorden van de onderzoeksvragen hebben wij een onderzoek uitgevoerd bestaande uit een literatuuroverzicht en een interview. Het geselecteerde bronmateriaal omvat onder meer de Poolse wet- en regelgeving, overheidswebsites (bijvoorbeeld gov.pl) en diverse gepubliceerde artikelen. Daarnaast hebben we openbare databases geraadpleegd, zoals asylumineurope.org met cijfers en informatie over het asiel- en migratiebeleid van diverse landen in Europa. Voor het inkaderen van ons onderzoek hebben we de focus gelegd op wetenschappelijke literatuur, zoals het werk van Baker (2001). Het rapport is vrijwel uitsluitend gebaseerd op wetenschappelijke feiten en cijfers.

Het interview met Paweł Kaczmarek heeft ons daarnaast inzicht gegeven in hoe het taalonderwijs in de praktijk kan worden georganiseerd. Paweł Kaczmarek is de directeur van de Openbare Basisschool nr. 83 in Wrocław. We contacteerden hem via sociale media en het interview vond uiteindelijk plaats in de vorm van een telefoongesprek. De belangrijkste vragen met betrekking tot het taalbeleid op deze basisschool werden vooraf bedacht en de inhoud van het interview werd - met toestemming van de geïnterviewde - vastgelegd. De informatie werd vervolgens gestructureerd en vertaald naar het Nederlands.

Het literatuuronderzoek en het interview zijn erg geschikt en effectief gebleken voor het verkrijgen van waardevolle inzichten en gegevens voor dit onderzoeksrapport. Door de zorgvuldige selectie van betrouwbaar bronmateriaal, hebben we getracht een grondige analyse te geven van het taalonderwijs in Polen.

4. Resultaten

4.1 Onderwijsbeleid

Hoe is het taalonderwijs aan nieuwkomerskinderen georganiseerd?

4.1.1 Welke overheden en andere instanties spelen een rol?

In Polen bestaan diverse instanties die een belangrijke rol spelen bij het organiseren van taalonderwijs aan nieuwkomerskinderen en hun integratie in het Poolse onderwijs. Zo houdt het Ministerie van Onderwijs (*Ministerstwo Edukacji i Nauki*) zich hoofdzakelijk bezig met de wet- en regelgeving omtrent (taal)onderwijs en zorgt de Raad van Onderwijs (*Kuratoria Oświaty*) voor de uitvoering van dergelijke wetten en regels op regionaal niveau. Daarnaast bestaan er verschillende niet-overheidsinstanties, zoals het CIS (*Centrum Integracji Społecznej*: Centrum voor Sociale Integratie) (gov.pl, overheidswebsite).

4.1.2 Stromen nieuwkomerskinderen direct in in het reguliere onderwijs, of zijn er (eerst) aparte scholen/klassen?

Het merendeel van de nieuwkomerskinderen krijgt vaak gratis taalonderwijs aangeboden in de vorm van voorbereidende klassen ('preparatory classes'), die vaak hooguit één jaar duren. Pas na dit 'voorbereidende jaar' - wanneer de leerlingen de Poolse taal voldoende beheersen - stromen ze door naar het reguliere onderwijs. Daarnaast bestaan er tevens klassen op het gebied van de reguliere vakken, die helpen om het kennisniveau van de leerlingen te verhogen.

4.1.3 Is er specifiek taalonderwijs voor nieuwkomers, of leren ze de taal van het aankomstland door algemeen onderwijs te volgen?

Het taalonderwijs in Polen is vastgelegd in Artikel 165 van de Grondwet (2016) en in een aparte verordening van de Poolse minister van Nationaal Onderwijs uit 2010. Personen die (nog) géén Pools staatsburger zijn en wél recht hebben op onderwijs of hiertoe verplicht zijn, hebben recht op gratis aanvullend onderwijs in de Poolse taal in de vorm van de eerdergenoemde 'preparatory classes'. Het onderwijs wordt vaak hoofdzakelijk georganiseerd door de gemeente. Een gemeente kan bijvoorbeeld gratis aanvullend taalonderwijs organiseren in de vorm van een voorbereidingscursus gedurende één jaar. Het aantal uren van deze cursus wordt - in overleg met de gemeente - bepaald door het hoofd van een school of onderwijsinstelling en staat onder toezicht van onderwijsinspecteurs. De voorbereidende klassen worden uitsluitend georganiseerd voor leerlingen met een andere (taal)achtergrond dan het Pools. Pas later stromen deze leerlingen in de reguliere klassen in.

4.2 Meertalig onderwijs

Welke vorm(en) van meertalig onderwijs vinden we in Polen?

4.2.1 Welk model van meertalig onderwijs wordt in het reguliere onderwijs meestal gebruikt? En in hoeverre wordt thuistaalgebruik toegestaan en/of gestimuleerd in het reguliere onderwijs?

Vanaf 2016 hebben scholen de mogelijkheid om voorbereidende lessen voor nieuwkomerskinderen te organiseren, die nog onvoldoende kennis hebben van de Poolse taal en cultuur (asylumineurope.org, 22 mei 2023). Deze 'preparatory classes' duren gemiddeld 20 tot 26 uur per week en de leerlingen kunnen op ieder moment instromen (te wijten aan de grote fluctuatie in vluchtelingenstromen). De klassen bestaan doorgaans uit ongeveer 25 leerlingen en met het bijwonen van de lessen worden leerlingen vrijgesteld van hun verplichte deelname aan de reguliere lessen.

Al vanaf het begin ondervonden de 'preparatory classes' echter kritiek. Critici benadrukken dat, doordat de lessen uitsluitend zijn bedoeld voor nieuwkomerskinderen, de integratie van buitenlandse leerlingen in de Poolse samenleving wordt belemmerd en segregatie wordt aangewakkerd (asylumineurope.org, 22 mei 2023). Het apart nemen van leerlingen in kleinere dan wel in grotere groepen is een goed voorbeeld van segregerend meertalig onderwijs, zoals beschreven door Baker (2001). In de 'preparatory classes' lijkt er bovendien eerder sprake te zijn van structured *immersion* dan *submersion* ('onderdompeling'). In de voorbereidende klassen bestaan diverse talen naast elkaar en is er een geleidelijke opbouw naar het spreken van één hoofdtal: het Pools. Hoewel over het thuistaalgebruik in de 'preparatory classes' weinig bekend is, lijkt het spreken van de thuistaal geen taboe te zijn. Wel is het leren en spreken van Pools het belangrijkste doel; de leerkrachten besteden daarom ook weinig tot geen aandacht aan het creëren of promoten van meertaligheid onder de nieuwkomerskinderen. We kunnen daarom spreken van een systeem van zwak meertalig onderwijs (Baker, 2001, p. 192).

Zoals eerder genoemd, is door de Russische invasie begin 2022 een grote stroom Oekraïense vluchtelingen op gang gekomen, zo ook richting Polen. De vluchtelingenstroom vergrootte de vraag naar geschikt lesmateriaal voor het onderwijzen van Pools als vreemde taal aan nieuwkomerskinderen vanaf jonge leeftijd (lingroom.pl/, 2023). De methode **Start Hop!** is een leerboek voor leerlingen met diverse culturele en taalkundige achtergronden. Het leerboek behandelt de taal op een functionele manier, waardoor de leerlingen de juiste woordenschat leren voor de dagelijkse communicatie en om te begrijpen wat er tijdens de lessen op school gebeurt (lingroom.pl/, 2023). Dit zal de leerlingen volgens de auteur van het boek in staat stellen om spelenderwijs snel te integreren op de Poolse scholen.

4.3 Taalbeleid

Welk taalbeleid heerst er voor nieuwkomers en hun talen?

4.3.1 Heeft het land een expliciet of impliciet taalbeleid? Welke talen worden overheidswege erkend? Is er sprake van corpusplanning en/of statusplanning?

Polen heeft een expliciet taalbeleid, dat gericht is op de bescherming en ontwikkeling van de Poolse taal als nationale taal. Artikel 27 van de Grondwet van de Republiek Polen (Staatsblad Dz.U.1997.78.483) definieert het Pools als enige officiële taal met de hoogste status. Het is echter belangrijk om te vermelden dat de nationale minderheden in het land - volgens Artikel 35 van de Grondwet - de vrijheid moeten krijgen om een eigen taal te ontwikkelen en te behouden. De gesproken talen onder deze minderheden zijn voornamelijk het Duits, Slowaaks, Oekraïens en Wit-Russisch. Naast het Pools en de diverse minderheidstalen, spreekt een klein gedeelte van de bevolking het Kasjoebisch. Het Kasjoebisch is een regionale taal gesproken door de Kasjoeben, een van oorsprong West-Slavisch volk. De ontwikkeling van het Kasjoebisch wordt gefinancierd door de Poolse regering. In 2005 werd daarnaast de *Law on National and Ethnic Minorities and Regional Language* aangenomen, waarmee minderheden het recht kregen om de minderheidstaal te gebruiken in zowel het privé als het openbare leven. Daarnaast bood de wet diverse gemeenten de mogelijkheid om tweetalige plaats- en straatnamen in te voeren.

Naast het expliciete taalbeleid in Polen, lijkt in het land tevens sprake te zijn van corpusplanning. De *Rada Języka Polskiego* (de Raad van de Poolse Taal) is een adviserende instelling opgericht door de *Polska Akademia Nauk* (de Poolse Academie van Wetenschappen), die adviezen geeft over het gebruik en de 'regels' van de Poolse taal. De raad is onder meer verantwoordelijk voor het verspreiden van kennis over de Poolse taal, het oplossen van 'taaltwijfels' over woordenschat, grammatica, spelling of uitspraak en het vaststellen van regels voor spelling en interpunctie.

Informatie over de statusplanning in Polen kunnen we vinden wanneer we kijken naar de Grondwet van 1997, de wet op de Poolse taal (*Ustawa o języku polskim*, 1999) en de *Law on National and Ethnic Minorities and Regional Language* (2005). De wetten gaan allen over de bescherming van de Poolse taal, het gebruik van het Pools in het publieke leven en het behoud van zijn status. Hoewel de Poolse overheid een relatief flexibele houding heeft ten opzichte van minderheidstalen, heeft én behoudt de Poolse taal de belangrijkste wettelijke status. Dit blijkt tevens uit de plicht van de Raad voor Vreemde Talen om ten minste om de twee jaar verslag uit te brengen aan het Parlement over de huidige status en bescherming van het Pools.

4.3.2 Zijn er scholen met een expliciet taalbeleid?

De gehanteerde taal (of talen) op Poolse basisscholen en middelbare scholen is vaak vastgelegd in de schoolstatuten. Op het merendeel van de scholen geldt het Pools als de belangrijkste hoofd- en instructietaal. Het taalbeleid kan echter per school variëren. Zo bieden internationale scholen bijvoorbeeld lessen aan in de moedertaal van buitenlandse leerlingen. De Paderewski basisschool is hier een goed voorbeeld van. De school biedt taalondersteuning voor buitenlandse leerlingen door lessen aan te bieden in het Oekraïens, Litouws, Engels en Wit-Russisch. Daarnaast wordt het leren van Pools als vreemde taal aangeboden (paderewski.lublin.pl, 2018).

4.3.3 Welke ideologie spreekt er uit het gevoerde taalbeleid?

Eenzijds wijst het gehanteerde taalbeleid in Polen duidelijk op de aanwezigheid van nationalisme. Het Pools is de enige officieel erkende taal en vormt een belangrijk element van de nationale identiteit. De overheid zet zich sterk in om het Pools als dominante taal te beschermen en te promoten, bijvoorbeeld met behulp van de uitgebreide wet- en regelgeving omtrent taalbeleid. Bovendien is het Pools de meest gebruikte taal in de media, op de werkvloer en op de scholen.

Anderzijds wijst de bevordering van meertaligheid op Poolse scholen op een positieve houding ten opzichte van diversiteit en meertaligheid. Zo wordt in het huidige kerncurriculum voor algemeen onderwijs het leren van ten minste één vreemde taal op de basisschool en het leren van twee vreemde talen in het voortgezet onderwijs verplicht gesteld. De organisatie van het taalonderwijs maakt het hiermee mogelijk om drie vreemde talen te leren tijdens de schoolloopbaan (Kucharczyk, 2015). Daarnaast heerst in Polen aanzienlijke tolerantie ten opzichte van andere talen, zoals tegenover minderheidstalen. Nieuwkomerskinderen voor wie de moedertaal anders is dan Pools, hebben bijvoorbeeld recht op gratis aanvullende lessen over hun eigen taal en cultuur.

4.4 Praktijk

Hoe worden onderwijs, beleid, en praktijk door betrokkenen ervaren?

Voor de beantwoording van deze praktijkgerichte vraag zijn wij in gesprek gegaan met Paweł Kaczmarek, directeur van de Jan Kasprowicz Openbare Basisschool nr. 23 in Wrocław. De school kent veel verschillende nationaliteiten en heeft leerlingen afkomstig uit Oekraïne, Wit-Rusland, Rusland, Italië, Estland en het Verenigd Koninkrijk. Om de nieuwkomersleerlingen een goede basis in de Poolse taal te geven, zijn voorbereidende klassen ('preparatory classes') ingevoerd. De klassen bestaan gemiddeld uit 15 leerlingen en zijn bedoeld voor

kinderen die (nog) geen Poolse nationaliteit hebben of de Poolse nationaliteit al wel bezitten, maar waarvan het taalniveau nog onvoldoende is, omdat ze bijvoorbeeld in het buitenland zijn opgegroeid.

Op de Jan Kasprowicz Openbare Basisschool nr. 23 krijgen de leerlingen gemiddeld 18 uur onderwijs per week in “reguliere” vakken als natuurwetenschappen of wiskunde, waarbij de nadruk tegelijkertijd ligt op het leren van de Poolse taal. Daarnaast krijgen de leerlingen 5 uur per week les in het leren van Pools als vreemde taal. Aan het begin van het schooljaar - in september - ligt de nadruk in de lessen voornamelijk op effectieve communicatie, pas daarna wordt gewerkt aan het verbeteren van andere vaardigheden. Na een jaar op deze manier les te hebben gekregen, stroomt een leerling door naar de volgende klas samen met Poolse leerlingen. In de voorbereidende klassen wordt, in tegenstelling tot de “reguliere” klassen, geen onderscheid gemaakt naar leeftijd. Pas na dit voorbereidende jaar wordt onderscheid gemaakt op basis van leeftijd.

De school heeft momenteel vier voorbereidende klassen met leerlingen, die in september zijn ingestroomd. Kaczmarek vertelt dat het helaas ook weleens voorkomt dat er niet genoeg plek is in de ‘preparatory classes’, vanwege de grote toestroom van nieuwkomerskinderen. Wanneer dit het geval is, wordt een leerling vaak in een “reguliere” klas geplaatst, zelfs als hij of zij communicatief nog niet vaardig genoeg is. De Jan Kasprowicz Openbare Basisschool nr. 23 is niet de enige basisschool in Wrocław die werkt met een systeem van voorbereidende klassen. In de stad zijn er diverse basisscholen die op deze manier taalonderwijs bieden aan nieuwkomerskinderen.

Daarnaast vinden we ook op gemeenteniveau verschillende initiatieven. Een goed voorbeeld van een dergelijk initiatief in de gemeente Wrocław is de “Interculturele School”. Op deze “school” worden diverse lessen aangeboden, uiteenlopend van integratie- en taallessen tot anti-stresslessen gedurende het hele schooljaar. Specifiek voor de leerlingen uit Oekraïne heeft UNICEF een initiatief opgezet waarbij ze zorgen voor de aanstelling van interculturele assistenten van Oekraïense afkomst die de leerkracht ondersteunen in de ‘preparatory classes’.

Het centraal stellen van de behoeften van het kind lijkt een zeer sterk punt te zijn van taalonderwijs op de school van Kaczmarek. De beste manier om kinderen te laten spreken, is door ze te overtuigen dat ze niet bang hoeven te zijn om fouten te maken. Als de leerkrachten de leerlingen met begrip en geduld benaderen, dan is dat volgens Kaczmarek al de belangrijkste stap naar het integreren van de leerling in de klas.

5. Discussie

Onderstaand worden de verschillende deelvragen besproken in relatie tot de wetenschappelijke literatuur en theorieën over taalonderwijs.

5.1 Hoe is het taalonderwijs aan nieuwkomerskinderen georganiseerd?

In Polen hebben nieuwkomersleerlingen op dezelfde manier recht op en toegang tot onderwijs als Poolse leerlingen. Voor het leren van de Poolse taal zijn er echter diverse initiatieven, die de nieuwkomerskinderen de mogelijkheid bieden om extra hulp in te roepen wanneer dit nodig is (gov.pl). Deze initiatieven lopen uiteen van de eerdergenoemde 'preparatory classes' tot taalassistenten die leerlingen ondersteunen bij het vertalen van opdrachten en toetsen of het integreren in de klas. Ook kunnen nieuwkomerskinderen taalondersteuning krijgen via taalworkshops, cursussen en buitenschoolse activiteiten die gericht zijn op het verbeteren van hun taalvaardigheden en het verhogen van het taalniveau. Deze initiatieven worden ondersteund door scholen, gemeenschapscentra, gemeenten en andere organisaties die zich bezighouden met de integratie van nieuwkomers.

Ondersteuning bij het leren van de Poolse taal is onmisbaar, wanneer het overgrote deel van de lessen op school in het Pools worden gegeven. Het belangrijkste doel van het taalonderwijs aan nieuwkomerskinderen in Polen is om hulp te bieden bij het leren van de taal en te zorgen voor een succesvolle integratie in het onderwijs en de samenleving. Eerst zal de focus voornamelijk liggen op het ondersteunen van nieuwkomerskinderen bij het leren van de Poolse taal en pas later richten scholen zich op het doelonderwijs en het verweven van kennis op specifieke (vak)gebieden. Door middel van speciale programma's en initiatieven wordt geprobeerd de taalbarrière te doorbreken en kinderen de beste kansen te bieden voor hun (toekomstige) educatieve en sociale ontwikkeling.

5.2 Welke vorm(en) van meertalig onderwijs vinden we in Polen?

Zoals eerder in dit rapport is besproken, vinden we in Polen een duidelijke vorm van zwak meertalig onderwijs (Baker, 2001). Hoewel de Poolse wet- en regelgeving een relatief tolerante houding aanneemt tegenover de minderheidstalen in het land, wordt meertaligheid in het onderwijs niet tot nauwelijks gestimuleerd. Er wordt voornamelijk eentalig onderwijs aangeboden, waarbij voor nieuwkomersleerlingen het belangrijkste doel is om de Poolse taal snel onder de knie te krijgen. Daarnaast vertoont het Poolse (taal)onderwijsmodel sterke overeenkomsten met het model van transitioneel meertalig onderwijs zoals beschreven door Baker (2001). Het belangrijkste doel van dit taalmodel is dat de leerling uiteindelijk vrijwel volledig overgaat op het spreken van de meerderheidstaal (het Pools) en daarmee opgaat in het grotere geheel. Wanneer we kijken naar de 'preparatory classes', zoals we deze vinden op een groot aantal (basis)scholen, zien we aanzienlijke overeenkomsten met de 'pull-out

classes' zoals beschreven door Baker (2001, p. 197). Bij beiden wordt namelijk een kleinere, dan wel grotere groep leerlingen apart genomen voor extra taalonderwijs.

Hoewel 'pull-out classes' een duidelijk onderdeel zijn van *submersion*-onderwijs, lijken we binnen het Poolse taalonderwijs desondanks eerder te kunnen spreken van *immersion* in plaats van *submersion*. Nieuwkomersleerlingen worden vaak actief ondersteund in het leren van de meerderheidstaal. De Oekraïense onderwijsassistenten op de Jan Kasprowicz Openbare Basisschool nr. 23 in Wrocław zijn hier een goed voorbeeld van. Hier is individuele aandacht voor de leerlingen en wordt bovendien rekening gehouden met het kennen en kunnen van de kinderen. Het niveau wordt versimpeld, de leerlingen worden minder streng beoordeeld bij toetsen en de docenten werken langzaam toe naar het gewenste niveau.

5.3 Welk taalbeleid heerst er voor nieuwkomers en hun talen?

Het taalbeleid in Polen kan vanuit twee perspectieven bekeken worden. Enerzijds bepaalt de grondwet expliciet dat de Poolse taal de hoogste wettelijke status heeft en ook moet behouden. De regering stelt daarom ook alles op alles om de Poolse taal te beschermen (*Ustawa o języku polskim*, 1999). Van nieuwkomers wordt verwacht dat ze de taal (snel) leren en veelvuldig gebruiken in het dagelijks leven. Anderzijds betekent deze beschermende houding niet dat er geen respect en zorg is voor de minderheidsculturen en -talen in het land. Het Poolse taalbeleid ondersteunt het idee van integratie zoals beschreven door Nortier (2009). Nieuwkomerskinderen die een andere moedertaal hebben dan het Pools, hebben recht op gratis aanvullende lessen over de eigen taal en cultuur. Scholen hebben daarnaast de vrijheid om hun eigen taalbeleid op te stellen. Dit houdt in dat scholen zelf kunnen beslissen welke talen er op school gebruikt worden; dit kan dus het Pools zijn, maar mogen ook andere talen zijn (bijvoorbeeld paderewski.lublin.pl, 2018).

De kwestie van taal- en onderwijsbeleid wordt momenteel veel besproken in Polen, met name door de voortdurende Russisch-Oekraïense Oorlog en de komst van miljoenen Oekraïense vluchtelingen naar Polen. Volgens de besproken literatuur en informatie uit het interview met Paweł Kaczmarek, lijken we te kunnen stellen dat het taalbeleid in Polen ten opzichte van nieuwkomers en hun talen over het algemeen vrij positief en inclusief is. De houding van Polen ten opzichte van nieuwkomers en minderheidstalen lijkt daarmee enigszins overeen te komen met de houding van bijvoorbeeld Nederland. In beide landen geldt een duidelijke hoofd- en doeltaal, maar er heerst ook tolerantie ten opzichte van nieuwkomers en andere talen.

5.4 Hoe worden onderwijs, beleid, en praktijk door betrokkenen ervaren?

Uit het interview met Paweł Kaczmarek is gebleken dat er in Polen diverse 'methoden' zijn als het aankomt op meertalig onderwijs. Op de basisschool van Kaczmarek wordt voornamelijk

gekeken naar de kennis en kunde van de leerlingen en wordt tijd gestoken in verbeteren van de taalvaardigheden. Zo zijn de 'preparatory classes' bedoeld om de taalcompetentie van nieuwkomersleerlingen op een goed niveau te krijgen. Herzog-Punzenberger (2016) benadrukt in haar artikel het belang van helder gedefinieerde richtlijnen en doelen voor de leerlingen die deelnemen aan de voorbereidende klassen. Zo is in Polen het belangrijkste doel van de 'preparatory classes' om de taalcompetentie en -vaardigheden van nieuwkomersleerlingen op een vastgesteld basisniveau te krijgen. Op de basisschool van Kaczmarek wordt hiervoor één jaar de tijd genomen.

Wat tevens is gebleken uit het interview, is dat in Polen problemen zijn ontstaan door de grote toestroom aan Oekraïense nieuwkomerskinderen. De voorbereidende klassen zitten overvol, waardoor het soms voorkomt dat leerlingen met een nog onvoldoende taalniveau al in de reguliere klassen worden geplaatst. De leerkrachten in deze klassen zijn vaak ook niet in staat om deze leerlingen goed te begeleiden, wat kan leiden tot slechte schoolprestaties en negatieve ervaringen of emoties. Het artikel van Herzog-Punzenberger (2016) sluit hier tevens op aan. Voor een geslaagde integratie is het een vereiste dat voldoende pedagogen, taaldocenten en ondersteunend personeel aanwezig zijn.

Ondanks de hierboven beschreven problemen, lijkt Polen – specifiek met betrekking tot de leerlingen uit Oekraïne – een oplossing te hebben gevonden voor de grote stroom nieuwkomersleerlingen en de daarbij komende taalbarrière tussen het Pools en Oekraïens. Voor leerlingen uit Oekraïne is door UNICEF een initiatief opgezet dat onderwijsassistenten met een Oekraïense achtergrond koppelt aan docenten van 'preparatory classes'. Dit initiatief is op twee vlakken effectief gebleken: enerzijds wordt de druk op leerkrachten aanzienlijk verminderd door het aanstellen van deze onderwijsassistenten en anderzijds worden Oekraïense leerlingen actief ondersteund bij het leren van de Poolse taal. De thuistaal van de leerlingen, het Oekraïens, wordt ingezet om een nieuwe taal te leren (heritage language (Baker, 2001)).

6. Conclusie

In dit rapport is uitgebreid onderzoek beschreven naar het huidige taalonderwijs in Polen. Er is onder andere een beeld geschetst van het huidige onderwijs- en taalbeleid, de ruimte voor meertaligheid op Poolse (basis)scholen en de praktijkervaring. Echter, dit rapport is ook verder gegaan dan dat. Omdat de opvang van miljoenen Oekraïense vluchtelingen - en daarbij duizenden nieuwe leerlingen op Poolse scholen - aanzienlijke impact heeft gehad op het Poolse taal- en onderwijsbeleid, hebben we ook dit politieke aspect opgenomen in ons

onderzoek. Uit de door ons gepresenteerde resultaten van het huidige taalonderwijs in Polen kunnen diverse conclusies worden getrokken. Een van de belangrijkste conclusies is dat alle nieuwkomerskinderen - ongeacht de nationaliteit of taalachtergrond - in het land kunnen profiteren van gratis (taal)onderwijs. De mogelijkheden tot het leren van de Poolse taal lopen uiteen van verschillende (buitenschoolse) taalcursussen tot de zogenoemde 'preparatory classes'. Voor Oekraïense leerlingen is er zelfs de mogelijkheid om de hulp in te schakelen van een individuele, Oekraïens-sprekende klassenassistent. De welwillende houding van het land om kinderen en volwassenen de Poolse taal bij te brengen, blijkt tevens uit de wet- en regelgeving omtrent taal en migratie.

Een andere belangrijke conclusie die we kunnen trekken op basis van het onderzoek, is dat de Poolse overheid een relatief flexibele houding aanneemt ten opzichte van meertaligheid. Zo is de bescherming van nationale minderheden en hun talen wettelijk vastgelegd. Ondanks deze flexibele houding ten opzichte van minderheidstalen, vinden we een stimulering van meertaligheid in het Poolse onderwijs niet of nauwelijks terug. Het Pools blijft hiermee de belangrijkste wettelijke status behouden.

Het interview met Paweł Kaczmarek heeft ons daarnaast veel inzicht gegeven in de praktijkervaring met meertalig onderwijs op een Poolse basisschool. De nieuwkomersleerlingen op de Jan Kasprowicz Openbare Basisschool nr. 23 in Wrocław maken in eerste instantie kennis met de Poolse taal in 'preparatory classes'. Pas na een jaar stromen ze door naar de reguliere klassen samen met Poolse leerlingen. Ook de basisschool van Kaczmarek kreeg het afgelopen jaar te maken met veel nieuwe Oekraïense leerlingen. Hoewel het voor veel scholen in het begin nog zoeken was naar een juiste manier van (taal)onderwijs aanbieden - zoals blijkt uit het gebruik van Google Translate - is Kaczmarek zeer positief over de manier waarop de leerlingen zijn opgevangen, bijvoorbeeld in de voorbereidende klassen. Hoewel critici vaak kritisch blijven over de kwaliteit van deze klassen, kunnen we uit het interview met Paweł Kaczmarek opmaken dat het centraal stellen van de individuele behoeften van het kind en het creëren van een veilige sfeer waarin het kind zich durft uit te spreken, wellicht zelfs belangrijker is.

7. Bibliografie

Art. 165. Prawo cudzoziemców do nauki szkolnej z 12 maja 2023 [Art. 165. Het recht van buitenlanders op schoolonderwijs, 12 mei 2023]

Asylum in Europe. (22 mei 2023). *Mapping asylum procedures, reception conditions, detention and content of protection in Europe. (2023)*. Asylum Information Database. Geraadpleegd op 18 juni 2023, van <https://asylumineurope.org>

Baker, Colin (2001). Ch. 8 Cognitive Theories of Bilingualism and the Curriculum. In: *Foundations of Bilingual Education and Bilingualism*, 162-180. Clevedon: Multilingual Matters.

de le Clercq, A. (27 september 2022). *Hoe Poolse scholen met passen en meten een plekje vinden voor Oekraïense leerlingen*. De Volkskrant. Geraadpleegd op 12 juni 2023, van <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/ho-poolse-scholen-met-passen-en-meten-een-plekje-vinden-voor-oekraïense-leerlingen~b5a772ba/>

Kucharczyk, R. (2015). *Europa i Polska: wielojęzyczność w szkole*. JOwS. Geraadpleegd op 11 juni 2023, van <https://jows.pl/artykuly/europa-i-polska-wielojezycznosc-w-szkole>

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 21 października 2009 r. , Dz. U. 1997, nr 78, poz. 483, art. 27 [Art. 27 akte inzake de officiële taal in de Republiek Polen van 1997, *Constitutie van de Poolse Republiek, 21 oktober 2009, Dz.U.1997.78.483*]

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 21 października 2009 r., Dz. U. 1997, nr 78, poz. 483, art. 35 [Art. 35 akte de bescherming van nationale en etnische minderheden van 1997, *Constitutie van de Poolse Republiek, 21 oktober 2009, Dz.U.1997.78.483*]

LingRoom. (2022). Geraadpleegd op 18 juni 2023, van <https://lingroom.pl>

Overheidswebsite (gov.pl). *Regels voor het toelaten van kinderen uit Oekraïne tot Poolse scholen*. Geraadpleegd op 18 juni 2023, van <https://www.gov.pl/web/psse-lask/zasady-przyjmowania-dzieci-z-ukrainy-do-polskich-szkol>

Paderewski Lublin. (2018). *Polityka językowa Szkoły Podstawowej Paderewski*. Geraadpleegd op 18 juni 2023, van <https://paderewski.lublin.pl/szkola-podstawowa/wp-content/uploads/sites/2/2019/03/Polityka-językowa-2018.pdf>

Sadakane, K. (2018). Language Status Planning in Poland and the Exclusivity of Multilingual Policy. *Language Policy & Planning Conference 2018, OISE*.

Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. o prawie oświatowym, Dz.U. 2023 poz. 900 [Wet van 14 december 2016 inzake onderwijstelsel, Dz.U.2023 poz. 900]

Bijlage I

Interview met Paweł Kaczmarek

Door Maryna Florek, Danthe Franken, Lisa Holleman en Wiktoria Kaczmarek

Paweł Kaczmarek is de huidige directeur van de Jan Kasprowicz Openbare Basisschool nr. 23 in Wrocław. We hebben met hem gesproken over het huidige taalbeleid op zijn basisschool, de opvang van vele Oekraïense leerlingen en zijn visie op meertalig onderwijs. Het interview is afgenomen door Martyna en Wiktoria en later vertaald en geredigeerd door Danthe.

Hoe ziet het onderwijs voor nieuwkomerskinderen eruit op de Jan Kasprowicz Openbare Basisschool nr. 23? Worden kinderen vrijwel direct in klassen met Poolse leerlingen geplaatst of worden er aparte klassen gecreëerd?

Ongeveer 2 tot 3 jaar geleden werden er zogenaamde voorbereidende klassen geïntroduceerd op school. Iedere klas heeft ongeveer 15 leerlingen. De klassen zijn verdeeld naar niveau (niet naar leeftijd, zoals meestal het geval is). De klasniveaus in Polen zijn: 1-3, 4-6 en 7-8. Op de Jan Kasprowicz Openbare Basisschool nr. 23 zijn echter alleen de niveaus 1-3 en 4-6 te vinden. De voorbereidende klassen zijn vooral bedoeld voor kinderen die de Poolse nationaliteit (nog) niet bezitten en de taal dus ook nog niet vaardig zijn en kinderen die de Poolse nationaliteit al wel bezitten, maar bijvoorbeeld in het buitenland zijn opgegroeid waardoor het Poolse taalniveau nog onvoldoende is.

Op deze school krijgen de nieuwkomersleerlingen ongeveer 18 uur regulier onderwijs per week, dat wil zeggen onderwijs in vakken als natuurwetenschappen, wiskunde, et cetera. De nadruk ligt hierbij ook op het leren van de Poolse taal. Daarnaast krijgen de leerlingen ongeveer 5 uur per week les in het Pools als vreemde taal. In totaal hebben ze dus ongeveer 23 lessen per week. Aan het begin van het schooljaar, in september, ligt de nadruk in de lessen op effectieve communicatie. Pas daarna ligt de focus meer op het verbeteren van andere vaardigheden. Na een jaar op deze manier les te hebben gekregen, gaat de leerling naar een volgende klas, waar het samenkomt met Poolse leerlingen en maakt de leerkracht een verdeling naar leeftijd.

Deze school heeft momenteel 4 afdelingen met leerlingen die in september zijn toegelaten. Het totaal aantal buitenlandse leerlingen op de Jan Kasprowicz Openbare Basisschool nr. 23 is 165. Het komt helaas voor dat er niet genoeg plek is voor een leerling in de voorbereidende klassen, omdat er bijvoorbeeld al 4 volle groepen van 15 leerlingen zijn. Meestal wordt de leerling dan in een reguliere klas geplaatst; zelfs als het communicatief eigenlijk nog niet

vaardig genoeg is. In Wrocław zijn er verschillende basisscholen met zulke voorbereidende klassen.

Welke nationaliteiten hebben de nieuwkomerskinderen zoal?

De leerlingen op deze basisschool zijn onder andere afkomstig uit Oekraïne, Wit-Rusland, Russen, Italië, Estland en het Verenigd Koninkrijk.

Worden er daarnaast nog andere initiatieven uitgevoerd?

Binnen de gemeente Wrocław bestaan diverse initiatieven. Zo is er de “Interculturele School” waarop bijvoorbeeld anti-stress lessen, integratie- en taallessen, maar ook activiteiten als origami vouwen worden aangeboden. Daarnaast organiseert deze “school” in de vakantie verschillende uitstapjes en reizen door heel Polen. De gemeente organiseert ook taallessen, waarbij kinderen van alle leeftijden per week 2 uur extra Pools les kunnen krijgen.

Ook UNICEF heeft een aantal initiatieven opgezet. Zo betaalt de organisatie interculturele assistenten van Oekraïense afkomst die helpen in de voorbereidende klassen. Ook sponsort UNICEF tablets met Oekraïense software (overigens mogen ook Poolse leerlingen deze tablets gebruiken). De assistenten verzorgen ook na schooltijd activiteiten en proberen te helpen bij een succesvolle integratie. Er zijn helaas geregeld conflicten tussen de kinderen van taalverschillen (ook tussen Oekraïense leerlingen onderling).

Mogen de leerlingen gebruikmaken van hun moedertaal in de klas en/of tijdens de pauzes?

De Oekraïense leerlingen mogen met elkaar Oekraïens spreken; in de schoolstatuten wordt dit nergens verboden. Vaak vragen de leerkrachten wel om zoveel mogelijk gebruik te maken van het Pools. Wanneer er een ruzie ontstaat tussen leerlingen is het voor de leerkrachten lastig deze op te lossen wanneer de ruzie in de moedertaal van de leerlingen plaatsvindt. Leerkrachten proberen zo vaak mogelijk de integratie in het Pools te organiseren.

Worden nieuwkomersleerlingen anders beoordeeld?

Nieuwkomersleerlingen worden inderdaad anders beoordeeld. Er is meestal een soepelere normering, de toetsen worden soms aangepast en ze mogen gebruikmaken van woordenboeken. Tijdens het examen in de achtste klas is er voor de Oekraïense leerlingen bijvoorbeeld ook een tolk aanwezig, waarvan ze de belangrijkste instructies in hun eigen taal krijgen. Het is alleen niet mogelijk om al deze aanpassingen te standaardiseren, omdat de

leerlingen over het algemeen zeer uiteenlopende taalachtergronden hebben (bijvoorbeeld Oekraïens, Wit-Russisch, Italiaans, et cetera).

Wat zijn de sterke punten van het onderwijs van nieuwkomers in dit land? Wat zijn eventuele 'best practices'?

De beste manier om kinderen te overtuigen om te gaan spreken, is een gevoel van veiligheid creëren. Het is belangrijk dat leerlingen niet bang zijn om te spreken. Als de leerkracht het kind met begrip en geduld benadert, dan is dat het halve werk. Het vormen van kleinere groepjes zou hierbij kunnen helpen. Het is belangrijk dat de leerlingen uiteindelijk op een goede manier integreren.